

Kitabiyat

Yazar Bilgileri Author(s)

Doktora Öğrencisi Safinur GENÇ

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Din Eğitimi
safinurkaya55@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4084-6276

Künye Bilgisi / Copyright Information

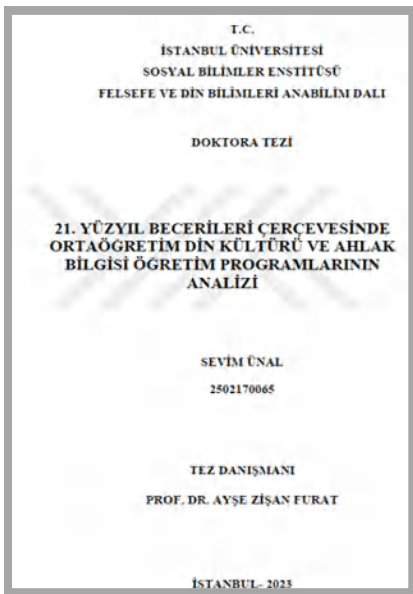
Sevim Ünal, 21. Yüzyıl Becerileri Çerçevesinde Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Analizi.

Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2023.

Anahtar Kelimeler / Keywords

Din / Religion
Din Kültürü / Religion Culture
Analiz / Analysis
Ortaöğretim / Secondary Education

Tez İncelemesi/ Dissertation Review

Makale Tarihleri / History of Article

Geliş Tarihi/Received 04/11/2023

Kabul Tarihi/Accepted 25/12/2023

▪ Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Atıf / Citation

Safinur GENÇ, "Sevim Ünal, 21. Yüzyıl Becerileri Çerçevesinde Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Analizi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2023", *Kitabiyat İlahiyat Araştırmaları İnceleme-Eleştiri Dergisi*, 1/1 (Aralık 2023), 129-135.

Her çağın kendine özgü gereksinimleri, her çağdaşın da kendine özgü karakteristik özellikleri vardır. İçinde bulunduğumuz yüzyıl bilim ve teknolojinin hızla geliştiği, internet ağlarının genişlemesiyle akıllı cihazların üretildiği, sosyal medya kullanımının yaygınlaştığı, bilgi birikiminde çok hızlı artışın yaşandığı bir çağdır. 21. yüzyılın bu belirleyici özelliklerinin etkileri, eğitimden destek alınarak kişilerin birtakım becerilerle donatılmasını gerekli kılmıştır. Özellikle 1990'lardan itibaren birçok ülke bu becerilere atıfta bulunmaya başlayarak eğitim müfredatında yenilikçi yaklaşımları benimsemiştir. Yeni eğitim anlayışlarının bu yüzyılda önem kazanması, ülkemizdeki din eğitimine de yansımış ve örgün din eğitiminde bireylere farklı beceriler kazandırmak hedeflenmiştir. Bu hedeflere ulaşma noktasında DKAB (Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi) öğretim programı büyük bir önem ve sorumluluğa sahiptir. Bu bağlamda Sevim Ünal, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programlarını 21. yüzyıl becerileri çerçevesinde analiz eden bir çalışma ortaya koymuştur.

Ünal, çalışmasını 2000'li yıllardan itibaren örgün ortaöğretim kurumlarında uygulanan ortaöğretim DKAB (Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi) öğretim programlarının içeriğinin 21. yüzyıl becerilerinin geliştirilmesine ne ölçüde katkı sağladığını ve hangi becerilerin geliştirilmesine odaklandığını belirlemek amacıyla oluşturmuştur. Bu bağlamda, 1992, 2010 ve 2018 yıllarında güncellenen ortaöğretim DKAB öğretim programlarını analiz edip karşılaştırmalı bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamıştır. Yazar, bunun yanında DKAB programlarının beceri gelişimi açısından süreç içerisindeki dönüşümünü ortaya koymayı; programlarda öne çıkan, geri planda kalan veya eksik olan becerilerin gerekçelerine dair araştırmalara zemin hazırlamayı ve programlarda yer alan becerilerin programlara ne ölçüde hizmet ettiğini tespit etmeyi hedeflemiştir.

Çalışma, giriş ve sonuç bölümleri dışında dört ana bölümden oluşmuştur. Ünal, tezin birinci bölümünde 21. yüzyıl beceri çerçevelerini ele almış, bunlar arasında 21. yüzyılda en kabul gören çerçevenin "P21 Beceri Çerçevesi" olduğunu belirtmiştir. P21'in, "eleştirel düşünme ve problem çözme, iletişim ve iş birliği, yaratıcı düşünme ve yenilikleri uygulama, bilgi okuryazarlığı, medya

okuryazarlığı, BİT (Bilgi ve İletişim Teknolojileri) okuryazarlığı, esneklik ve uyum, girişimcilik ve öz yönetim, sosyal ve kültürler arası beceriler, üretkenlik ve sorumluluk, liderlik ve sorumluluk” gibi alt başlıklardan oluştuğuna yer vermiştir. P21 becerilerinin din eğitimi konusunda bireyin hem din öğretimi sürecinde hem de tüm hayatı boyunca dinî yaşantısında gereksinim duyabileceği becerilerden oluştuğunu anlatmıştır (s.10-40).

Ünal, Avrupa Birliği beceri çerçevelerinden sonra ülkemizin 21. yüzyıl becerilerinden bahsetmiş, bu noktada 2005 yılının bir dönüm noktası olduğunu belirtmiştir. 2005 yılının, ülkemizde yapılandırmacı yaklaşımın eğitime dâhil olmasıyla birlikte yeniliklerin ve dönüşümlerin yaşandığı, öğrencilerin hayat boyu ihtiyaç duyacakları becerileri kazanmak için çeşitli uygulamalar ve çalışmalarla atılımlar gerçekleştirdiği bir süreç olduğunu dile getirmiştir. Bu atılımlara örnek olarak da TYÇ (Türkiye Yeterlilik Çerçevesi), 2023 Eğitim Vizyonu, MEB 21. Yüzyıl Öğrenci Profili, FATİH (Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi) projesi, OGM (Ortaöğretim Genel Müdürlüğü) eğitim portalını örnek niteliğinde vermiştir. Araştırmacı, ülkemizde genel olarak eğitimde yaşanan bu atılımların ve gelişmelerin, DKAB derslerine de yansıdığını, Cumhuriyet döneminden bugüne din eğitimi öğretim programlarının geliştirildiğini ifade etmiştir. Ünal, 21. yüzyıl insanı için gerekli olan becerilere, din eğitiminde de ihtiyaç duyulduğunu ve bu becerilerin kazanılması ile din eğitimi sürecinin daha nitelikli kılınacağını belirtmiştir (s.89-107).

Tezin ikinci bölümünde Ünal, metodolojiye yer vermiş ve ortaöğretim DKAB öğretim programlarında 21. yüzyıl becerilerini konu alan çalışmasının temel araştırma deseninin durum çalışması olduğunu belirtmiştir. Çalışma yöntemi olarak içerik analizi türlerinden kategorisel ve ilişkisel analizleri benimsediğini ifade etmiştir. Araştırmacı, içerik analizini nicel yaklaşımla ele almış, nitel verilerin nicel olarak ifade edilebilmesine odaklanmıştır. İçerik analizini, öğretim programlarındaki 21. yüzyıl becerilerini belirlemek için kullanmıştır. Durum çalışması ve içerik analizi kombinasyonu, öğretim programlarının derinlemesine incelenmesi ve 21. yüzyıl

becerilerinin belirlenmesi için etkili bir yaklaşım sunmuştur. Ünal, araştırmasının evrenini 2000'li yılların başından itibaren günümüze kadar okutulan ortaöğretim DKAB dersinin öğretim programlarının oluşturduğunu; örneklem olarak ise 1992, 2010, 2018 yıllarında hazırlanan öğretim programlarını belirlediğini açıklamıştır. Yazar, öğretim programlarını analiz ederken daha objektif sonuçlara ulaşmak için kategorisel analiz yöntemini tercih etmiş, analiz sürecinin ilk aşamasında öğretim programlarını genel olarak incelediğini belirtmiştir. Araştırmacı, öğretim programlarıyla ilgili analiz yapmak amacıyla belirli başlıklar altında ayrı belgeler oluşturmuştur. Bu başlıklar arasında amaçlar, vizyonlar, uygulamaya ilişkin açıklamalar, temel yaklaşımlar, program yapıları ve ölçme değerlendirme gibi öğeler bulunmaktadır. Daha sonra bu belgeleri MAXQDA programını kullanarak kodlamış ve analizler için veri girişini sağlamıştır. Analiz aşamasında P21 becerilerinin DKAB öğretim programlarında yer alma sıklığını tespit edip birtakım kodlamalar oluşturarak nicel veriler elde etmiştir. Bu sayede öğretim programlarında yer alan beceriler arasındaki ilişkilerin ne düzeyde olduğunu tespit etmiş ve değerlendirmelerini bu doğrultuda gerçekleştirmiştir (s. 108-118).

Ünal, çalışmasının üçüncü bölümünde öncelikle 1992, 2010 ve 2018 ortaöğretim DKAB öğretim programlarını 21. yüzyıl becerileri bağlamında genel olarak kısaca değerlendirmiştir. Daha sonra belirlediği başlıklar üzerinden programları kapsamlı olarak analiz etmiştir. Bu bölümde doğrudan analiz verilerinden elde edilen bulguları aktarmak yerine öncesinde öğretim programları ile ilgili bilgilere yer vermiştir. Araştırmacı, bu bilgilere yer vermekle programlarda 21. yüzyıl becerilerine ilişkin verilerin analizinin alt yapısını oluşturan unsurların da dikkate alınmasını hedeflemiştir. Ünal, üçüncü bölümdeki bulgularla dördüncü bölümde programların karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesiyle elde ettiği neticeleri sonuç bölümünde aktarmıştır (s.119-203).

Araştırmacı, öğretim programlarını 21. yüzyıl becerileri bakımından değerlendirmiş, programlardaki genel durumu ortaya koymuştur. Yazar, beceri gelişimine yönelik kodlamaların en fazla 2010 ortaöğretim DKAB programında daha sonra 2018 ve 1992

programlarında yer aldığını belirtmiştir. Ünal, 1992 programında esneklik ve uyum becerisinin, 2010 programında eleştirel düşünme ve problem çözme becerisinin, 2018 programında ise bilgi okuryazarlığı becerisinin öne çıktığı sonucuna ulaşmıştır (s.209).

Ünal, 1992 DKAB öğretim programının eğitim biliminin hedefleri yanında dönemin siyasî gelişmeleri çerçevesinde de hazırlandığını belirtmiş, söz konusu öğretim programının 1982 DKAB öğretim programına dayandığını ifade etmiştir. Aynı şekilde yazar, 1992 öğretim programının günümüz öğretim programlarına göre daha sade bir içeriğe sahip olduğunu belirtmiştir. Ayrıca derste uygulanabilecek yöntemler teknikler, ölçme ve değerlendirme yöntemleri, etkinlik örnekleri gibi detayların bu programda bulunmadığını ifade etmiştir. Neticede programın 21. yüzyıl becerilerinin geliştirilmesine ilişkin detayları çok fazla barındırmağı, programın oluşturulmasında dönemin politik kaygıları ve sosyal alanda alınmak istenen tedbirlerin baskın olduğunu vurgulamıştır (s.119-203).

Yazar, 21. yüzyılda hazırlanan ilk DKAB öğretim programı olan 2005 DKAB öğretim programında benimsenen yaklaşımların çağın gereksinimleri doğrultusunda şekillendiğini ifade etmiştir. Ayrıca 2010 DKAB öğretim programının 2005 programını temel alarak 2018 yılına kadar devam ettiğini belirtmiştir. Ünal, 2010 DKAB öğretim programının özelliklerine değinirken, bilginin niceliğinden ziyade niteliğine odaklandığına vurgu yapmıştır. Ayrıca, çağımız insanının ihtiyaçlarına cevap vermede gerekli nitelik ve becerileri kazanmasında etkili içeriklere sahip olduğunu belirtmiştir. Programın yapılandırmacı yaklaşımla hazırlandığına, öğrenci merkezli olduğuna ve çoklu zekâ kuramına odaklandığına dikkat çekmiştir. Sonuç olarak 21. yüzyıl becerilerini geliştirmeye yönelik ifadelerin en fazla bu programda yer aldığını vurgulamıştır (s.119-203).

Ünal, 2018 DKAB öğretim programı hakkında da değerlendirmelerde bulunmuş, bu programın diğerlerine kıyasla daha sade ve öz bir içeriğe sahip olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında 2005 ve 2010 programları kadar detaylı bir içeriğe sahip olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca programın beceri temelli olarak yapılandırıldığını

vurgulamıştır. Yazar, bu programda bilgi, medya ve teknoloji becerilerine ilişkin toplam değerin 1992 ve 2010 öğretim programlarına kıyasla daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Ünal, 2005 ve 2010 öğretim programlarında benimsenen yaklaşımlara ek olarak 2018 öğretim programında beceri temelli anlayışın benimsendiğini vurgulamıştır. Araştırmacı, 21. yüzyıl becerilerine ilişkin ifadelerin, 2010 programının neredeyse yarısı kadar olduğu sonucuna ulaşmıştır (s.119-203).

Sonuç olarak Ünal, araştırmada değerlendirmiş olduğu programların ilişkisel analizlerine bakıldığında 1992 ortaöğretim DKAB öğretim programında birbiriyle en fazla ilişkili olan becerilerin; esneklik ve uyum becerisi ile sosyal ve kültürlerarası beceriler olduğunu belirtmiştir. Aynı analizde, 2010 öğretim programında ise eleştirel düşünme ve problem çözme becerisi ile iletişim ve iş birliği becerisi arasında en yüksek ilişkinin görüldüğünü ifade etmiştir. Son olarak, 2018 öğretim programında eleştirel düşünme ve problem çözme becerisi ile bilgi okuryazarlığı becerisi arasındaki ilişkinin yüksek olduğunu aktarmıştır. Araştırmacı, P21 becerilerine ilişkin olarak öğretim programlarının analiz edilmesi sonucunda elde edilen bulgular bir bütün halinde değerlendirildiğinde 21. yüzyılın başından itibaren DKAB öğretimine yönelik çalışmaların öğretim programlarına genel olarak olumlu bir şekilde yansıdığını söylemiştir. Her ne kadar medya okuryazarlığı ve BİT (Bilgi ve İletişim Teknolojileri) okuryazarlığı gibi bazı becerilerin geliştirilmesi hususunda eksiklikler bulunsa da 2010 ve 2018 öğretim programlarındaki tüm becerilerin en az bir kategoride yer aldığını, sonuç itibarıyla de DKAB öğretim programlarının 21. yüzyıl becerileri açısından yetersiz olmadığını ortaya çıktığını vurgulamıştır (s.204-235).

Din eğitiminde 21. yüzyıl becerilerini konu alan araştırmaların sayısı dünyada oldukça yüksek düzeydeyken Türkiye’de doğrudan bu konuyu ele alan sınırlı sayıda çalışma bulunduğu söylenebilir. Bu nedenle DKAB öğretim programlarında 21. yüzyıl becerilerinin karşılaştırmalı olarak ilk defa ele alınması, çalışmanın özgünlüğü ve gelecekte yapılacak çalışmalara temel oluşturması bakımından önemlidir. 21. yüzyıl becerileri çerçevesinde DKAB öğretim programlarını ele alan çalışma; programların hangi becerilerin

geliştirilmesine katkı sağladığının tespit edilmesinin yanı sıra son çeyrek asırda DKAB öğretim programlarında gerçekleşen dönüşümü karşılaştırmalı bir şekilde değerlendirmeye imkân sunması bakımından da önemlidir. Bu çalışmanın konuya dair öncü nitelikte olması sebebiyle, din eğitimi ve 21. yüzyıl becerilerine yönelik gelecekte yapılacak çalışmalara zemin hazırlaması bakımından önem arz etmektedir. Bu çalışma ile DKAB öğretim programının hem ulusal hem de uluslararası düzeyde belirlenmiş eğitim çerçeveleriyle ilişkisi gözden geçirilerek, eksik olan veya düzeltilmesi gereken kısımları fark edilebilir, bir sonraki eğitim atılımları için derli toplu bir kaynak olarak kullanılabilir. Ayrıca sahada çalışan din eğitimcileri bu tezi inceleyip, din öğretimi sürecinin geçirdiği değişim ve gelişimin bilincine varabilirler.